

KOMUNIKAČNÍ ANALÝZY
PSY 740

KOMBINOVANÉ STUDIUM

Fakulta sociálních studií MU
2006

PSY 740 KOMUNIKAČNÍ ANALÝZY (PŮVODNĚ AKREDITOVÁNO JAKO TRANSAKČNÍ ANALÝZA A KOMUNIKACE) SYLABUS

Určeno:

Kombinované bakalářské studium psychologie, 3. a 4. rok studia.

Průběh konzultací a studia:

V podzimním semestru akademického roku 2006/07. Struktura: 6 vyučovacích hodin konzultací (3 setkání á 75 min.) + samostudium + konzultace s využitím e-mailu + vypracování 2 dílčích esejů (resp. analýz komunikace) a 1 závěrečné práce. Je možno vypracovat i pouze jednu souhrnnou závěrečnou práci.

Práce zasílat buďto poštou na písemnou adresu (viz níže), nebo jako přiložený soubor e-mailem na adresu: odevzdávárna v IS nebo: ZV, Katedra psychologie, Joštova 10, 602 00 Brno.

Zkouška formou obhajoby vlastní analýzy záznamu mezilidské komunikace. *Za obhájenou lze považovat odevzdanou, přijatou a zhodnocenou práci*

Vyučující:

Doc. PhDr. **Zbyněk Vybíral**, Ph.D. Kontaktní adresa: vybiral@fss.muni.cz Telefon: 541417970

Písemně: Z.V., Katedra psychologie FSSMU, Joštova 10, 602 00 Brno

Konzultační hodiny: **viz osobní vizitka na webu**

ANOTACE

Komunikační analýzy vedou studenty k osvojení si psychologického rozboru jak intrapsychické, tak interpersonální komunikace. Jednou z metod pro intrapsychickou analýzu je např. transakční analýza (dále TA), která představuje snadno aplikovatelnou a psychologicky fundovanou (tradiční) metodu, určenou k rozboru osobnostní struktury, lidských interakcí (včetně jejich poruch), životních scénářů a her. Předmět sumarizuje možnosti, jak analyzovat lidskou komunikaci (ovšem nelze se spolehnout jen na přístup TA!!) – a to jak její podoby interpersonální, tak intrapsychické. Studenti se učí rozumět hlubším psychologickým základům komunikace a objasnit komunikační poruchy a konflikty. Třídí si pokročilé znalosti získané za studia pro popis, analýzu a interpretaci osobnostních a vztahových aspektů mezilidských interakcí. Důraz je kladen na **komparaci** TA s jinými koncepcemi, jež v psychologii 20. století analyticky rozebíraly komunikaci. Vycházejí/jíc z porovnání se srozumitelnou teorií TA si student/ka hledá model, který mu/jí pro porozumění mezilidské komunikaci nejvíce vyhovuje.

ČASOVÝ ROZVRH

Hlavní díl výuky je opřen o samostudium (četba knih, vyhledávání dalších relevantních zdrojů v časopisech a na internetu), stěžejní „kostra“ výuky je probrána při třech konzultacích v průběhu semestru. První konzultace (**13. 10.**) slouží zejména k terminologické orientaci a orientaci ve studijních materiálech, k seznámení se sadou textů a způsobem kombinovaného studia tohoto předmětu (požadavky vyučujícího). **Diskuse o dosavadních modelech interpersonální komunikace.** Náplní druhé konzultace (**10. 11.**) je diskuse o základních (i specifických) axiomech z oblasti lidské komunikace a o stěžejních konceptech TA **v porovnání s jinými** možnostmi rozborů. Cílem třetí konzultace (**8. 12.**) je na základě samostudia sumarizovat přednosti a nevýhody TA **s jinými** psychologickými přístupy k lidské komunikaci. **Jeden z možných důrazů je kladen na komunikaci v psychoterapii.**

Harmonogram studia

13. října 2006	1. konzultace od 12.30 do 13.45	Uvedení studentů do obsahu předmětu: terminologie aj. Orientace ve studijních materiálech a požadavcích ze strany vyučujícího. Diskuse nad časovým rozvrhem a rozpisem témat. Diskuse nad tím, co studenti z dosavadního studia o lidské komunikaci znají.
	samostatné studium	<u>Vybrané kapitoly z:</u> Vybíral, Z.: Psychologie komunikace Berne, E.: Jak si lidé hrají Harris, T.: Já jsem OK, ty jsi OK Berne, E.: Co řeknete, až pozdravíte Životopis E. Berna, event. další zdroje (z internetu) <u>Celkem 143 stran (česky) a 5-10 stran (web, anglicky).</u> Podrobně: viz rozpis témat.
10. listopadu 2006	2. konzultace od 12.30 do 13.45	Kontrola a prohloubení samostudia ukázkou TA-analýzy lidské komunikace. Diskuse nad prostudovanými kapitolami a další četbou. Úkol do příště.
	samostatné studium	<u>Vybrané kapitoly z:</u> Kratochvíl, S.: Základy psychoterapie Vybíral, Z.: Psychologie komunikace Watzlawick et al.: Pragmatika lidské komunikace Plus: <i>Libovolný titul z aplikace některé psychologické školy na komunikaci.</i> <u>Celkem 70 + cca dalších 70 stran;</u> podrobně: viz rozpis témat
8. 12. 2006	3. konzultace od 12.30 do 13.45	Vysvětlení nejasností v probírané látce + komparativní přehled teoretických přístupů k analýze lidského komunikování (shrnutí). Informace o průběhu zkoušky.

Termíny odevzdání průběžných úkolů

Platí, pokud chce student plnit požadavky průběžně – třemi texty.

Doručit do 3. 11. (písemně vytištěnu, jen výjimečně e-mailem): první dílčí esej, resp. komunikační analýzu. Student si vybere jedno z témat. Téma č. 1: „Můj názor na transakční analýzu“; téma č. 2: „Můj první pokus analyzovat lidskou interakci“; č. 3: „Co by ještě patřilo k základům lidské komunikace? (diskusní téma nad 1. kapitolou Psychologie lidské komunikace)“: **Rozsah:** (orientačně) 4 NS (7200 znaků) – Hodnocení se student dozví XX. 11. při konzultaci (event. podrobnější probrání textu – ve formě konzultace – e-mailem). Lze odevzdat až souhrnnou závěrečnou práci.

Doručit do 1. 12. (písemně vytištěnu, jen výjimečně e-mailem): druhý dílčí esej. Výběr ze dvou témat: č. 1: „Podobnosti a rozdíly TA s...“ (student si vybere jiný psychologický přístup k analýze komunikace); č. 2: „Analýza lidského komunikování v prostředí...“ (student doplní o *psychoterapii, poradenství, veřejné prostranství, internet, resp. chat* apod.) **Rozsah:** (orientačně) 4 NS (7200 znaků) – Hodnocení se student dozví XX. 12. při konzultaci (podrobnější probrání e-mailem). Lze odevzdat až souhrnnou závěrečnou práci.

Požadavky na ukončení kurzu

Kurz je ukončen zápočtem a zkouškou. Zápočet získává student za odevzdání, přijetí a event. obhajobu dvou dílčích esejů. Zkouška spočívá v uznání závěrečné písemné práce – analýzy (v rozsahu min. 5 NS: 9 000 znaků). Hodnotí se původní přístup (originalita) a správnost analýzy komunikace.

Lze odevzdat až souhrnnou závěrečnou práci. Pokud zvolíte tuto možnost, je závazný rozsah závěrečné analýzy komunikace **min. 11 NS.**

Závěrečná seminární analýza interpersonální komunikace má tuto doporučenou strukturu:

1. Teoretický, věcný a k následujícímu textu relevantní úvod
2. Záznam lidské komunikace, včetně popisu kontextu (okolností)
3. Analýza za využití vybraného přístupu k lidské komunikaci (model by měl být evidentní)
4. Diskuse (je nezbytné, aby byla alespoň naznačena! – z diskuse vyplývají **další otázky**)
5. Literatura

Od této struktury se lze odchýlit; originalitě se možná meze kladou, ale ne výrazné. Práce však má mít tvar souvislého psychologického textu (náčrtky a schémata jsou možné), nikoliv *vyprávění, povídky, pouhých poznámek* apod.

Student závěrečnou práci nebo SOUHRNNOU závěrečnou práci doručí nejpozději do 5. LEDNA 2007.

V případě obdržení zprávy o neuspění práce a nesložení zkoušky v *této písemné formě*, student bude zkoušen ústně.

PODROBNÝ ROZPIS TÉMAT

Podrobný rozpis témat a úkolů berte orientačně. Lze postupovat „po svém“, svým tempem, zajímat se v rámci **Komunikačních analýz** o specifickou problematiku. V případě volby svého individuálního zájmu a tématu doporučuji konzultovat.

1. týden

Témata ke studiu:

Vymezení a základní charakteristiky lidské komunikace.
Dělení interpersonální a intrapsychické komunikace.
Funkce komunikování. Motivace ke komunikování.
Různé kontextové modalitty a jejich vliv na komunikaci.
Dvojná vazba. Sugerování.

Základní literatura: Psychologie lidské komunikace – str. 17 – 51

Orientační otázky: *Umiš odborně charakterizovat lidskou komunikaci? Znáš základní funkce a základní způsoby komunikování? Umiš odpovědět na otázku, jaké psychologicky pozoruhodné (i závažné) projevy v lidské komunikaci mohou nastat? Co je to diskvalifikování? Co je to dvojná vazba? Umiš uvést vlastní příklad pro výskyt dvojných vazby?*

2. týden

Témata ke studiu:

Úvod k TA.
Základy TA: základní transakce (křížové, doplňkové).
Diagram vztahů a komunikačních výměn.
Druhotné transakce: sociální úroveň, psychologická úroveň.
Vymezení mezilidské komunikace jako „hry“ podle teorie TA.

Literatura: Jak si lidé hrají – str. 28 – 34

Psychologie lidské komunikace – str. 164 – 173

Co řeknete, až pozdravíte – str. 19 – 33

Orientační otázky: *Jak dělíme ego – stavy podle TA? Umiš zakreslit průběh komunikační výměny do diagramu podle TA? Dokážeš charakterizovat hru (z pohledu TA)?*

3. týden

Témata ke studiu:

Studium hlavních témat strukturální analýzy podle TA – a jejich návaznost na životní postoje.
4 základní postoje člověka k sobě a světu („oni“) a partnerovi („ty“).
„Stavební kameny“, z nichž se skládají tzv. životní scénáře.
Porovnání životního scénáře s teorií Adlerovou (*nutné samostudium, opakování teorie A.A.*)

Literatura: Já jsem OK, ty jsi OK – str. 57 – 73; str. 85 – 118

Co řeknete, až pozdravíte – str. 202 – 207

Libovolné zdroje k zopakování teorie A. Adlera.

Orientační otázky: *Z čeho se skládá životní scénář člověka? Co znamená tato metafora v TA? Umiš ji porovnat s pojetím životního scénáře u Alfreda Adlera?*

4. týden

Témata ke studiu:

Životní hry podle Erica Berna: Alkoholik & Kopejte do mě & Počkej, ty darebáku & Vidíš, k čemu jsi mě dohnal!

Hra „A nemohl byste – ano, ale“

Sociální a psychologická úroveň hry. Zisky ze hry.

Literatura: Jak si lidé hrají – str. 68 – 79, 83 – 91, 118 – 126

Orientační otázky: *Umiš reprodukovat vlastními slovy „klasické“ hry podle E. Berna? Uměli byste inovovat teorie her? (Vymyslet jinou hru? Pozměnit herní rovnici, komentovat ji?)*

5. týden

Úkol:

Doporučuji pracovat na prvním eseji, který odevzdáváte do 24. 10. Volitelná témata viz výše. Je možné si zvolit téma vlastní. **Do pátku 3. 11. odevzdat (nebo odeslat – buď klasickou poštou, nebo e-mailem) první dílčí esej.**

6. týden

Úkol:

Příprava na diskusi (druhá konzultace). Doporučuji připravit si výpisky z četby, otázky, názor, nejasnosti, komentář apod. Je možné prezentovat ve **velmi stručné** podobě i ucelenější názor k tematice (cca 5-10 minut).

7. týden

Témata ke studiu:

Základní axiomy o komunikaci.

Terminologie: Nemožnost ne-komunikovat, obsahová a vztahová stránka, fázování sledu komunikace, digitální a analogová komunikace.

Symetrické a komplementární vztahy.

Teorie neverbální komunikace. Kombinace neverbálních a verbálních sdělení.

„Čtení“ neverbálních signálů.

Úkol:

Hledat si k TA ještě jiný psychologický přístup – takový, v jehož hledáčku se také dostatečně octla analýza lidského komunikování.

Literatura:

Vybíral, Z.: Psychologie lidské komunikace – str. 64 – 84

Watzlawick et al.: Pragmatika lidské komunikace – str. 43 – 61

Další četba se týká dalšího psychologického přístupu ke komunikaci.

Orientační otázky: *Co je to metakomunikace - jaké má zdroje, jaké jsou její projevy, co může způsobit? Umiš porovnat TA teorii transakcí s teorií o symetrických a komplementárních vztazích?*

8. týden

Témata ke studiu:

Narušená komunikace. Způsoby odmítání a diskvalifikování druhého.

Znehodnocování komunikace.

Další poruchy v mezilidské i intrapsychické komunikaci.

Literatura:

Kratochvíl, S.: Základy psychoterapie – str. 237 - 244

Vybíral, Z.: Psychologie lidské komunikace – str. 224 – 239

Watzlawick et al.: Pragmatika lidské komunikace – str. 43 – 81

Libovolný titul z aplikace některé psychologické školy na komunikaci.

Orientační otázky: Jak potvrzujeme druhého v komunikaci? Jak ho odmítáme? Jak diskvalifikujeme a znehodnocujeme? Kdy jde o znehodnocení na obsahové, kdy na vztahové rovině komunikování?

9. týden

Témata ke studiu:

Komunikační psychoterapie.

Škola v Palo Altu v historické perspektivě: základní oblasti výzkumu.

TA, jako jedna z psychologických škol, v historické perspektivě.

Studium dalšího psychologického přístupu k lidské komunikaci tak, aby student byl schopen komparace.

Literatura:

Kratochvíl, S.: Základy psychoterapie – str. 80 – 85

Libovolný titul z aplikace některé psychologické školy na komunikaci.

Orientační otázky: Dokážete TA historicky zařadit? Dokážete TA porovnat s některým jiným psychologickým přístupem ke komunikaci?

8. – 11. týden

Úkol:

Práce na druhém eseji, který odevzdáváte do 25. 11.! Rozepište si i závěrečný esej – závěrečnou analýzu. Volitelná témata viz výše. Je možné si zvolit téma vlastní. Ve druhé části období příprava na diskusi při konzultaci. **Do pátku 1. 12. odevzdat (nebo odeslat – buď klasickou poštou, nebo e-mailem) druhý dílčí esej.**

12. týden

Zbylý čas podzimního semestru věnujte vypracování závěrečné analýzy. Alespoň s prací na ní začněte! **Odevzdat (nebo odeslat) nejpozději do 5. ledna 2007.**

Průvodce základními pojmy z TA

Výklad těchto klíčových slov a termínů (na příkladech) bude předmětem ústní zkoušky.

1. Ego stavy

Diferenciace ego–stavů, podobnost a odlišnost ve vztahu k psychoanalytickým a jiným modelům osobnosti. Funkční analýza. Strukturální analýza.

Dětský ego-stav přizpůsobivého dítěte

Dětský ego-stav vzdoru

Dětský ego-stav svobodného dítěte

Rodičovský ego-stav kritizující (kárající)

Rodičovský ego-stav pečující (starostlivý)

2. Transakce a komunikační výměny

*Analýza intrapsychické a interpersonální komunikace za pomoci **nejenom** nástrojů TA. Význam a podoby „povšimnutí“ („pohlazení“). Specifické komunikační situace: rituály, ceremoniály; komunikace v nesymetrických pozicích aj.*

Symetrická komunikace

Komplementární komunikace

Doplňkové transakce

Komunikace paradoxní pobídkou

Dvojná vazba

3. Životní scénář

Makro a mini scénář jako základ lidského žití. Stavby O.K. a non – O.K. TA a obdobné modely ve vývojové psychologii.

4. Druhy poselství

Dynamika lidského žití podle TA. Tzv. „poháněče“, klatby a svolení jako hybné síly činů, příčiny komplexů a závislostí apod. Aplikace TA do poradenských, event. klinických situací.

Podrobněji o „poháněčích“ a „klatbách“: viz tzv. čítanka studijních textů (texty z přednášek pro studenty denního studia)

5. Hry

Pojetí komunikačních replik a opakovaných průběhů jako her sui generis. Hry v řadě oblastí lidského života a různých sociálních situacích. Funkce her.

6. Hra v jiných pojetích než v pojetí TA Místo transakční analýzy mezi psychologickými systémy 20. století

Porovnání TA se směry hlubinně dynamickými a se směry humanistickými. Srovnání s koncepty kognitivně behaviorálních škol.

Základní literatura:

Vybíral, Z. (2005): *Psychologie komunikace*, Portál, Praha

Berne, E. (1999): *Jak si lidé hrají*. Nakladatelství Dialog, Liberec 1992 (2. vydání)

Berne, E. (1997): *Co řeknete, až pozdravíte. Transakční analýza životních scénářů*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha

Watzlawick et al. (1999): *Pragmatika lidské komunikace*. Konfrontace, Hradec Králové

Vybíral, Z. (2000): *Psychologie lidské komunikace*, Portál, Praha; str. 164-173

Harris, Thomas A. (1997): *Já jsem OK, ty jsi OK*. Pragma, Praha

Doporučená literatura:

Doporučená literatura (například):

Stewart, Ian, Joines, Vann (1987): *TA today*; něm. vydání: Verlag Herder, Freiburg (1990, 1992)

Berne, E. (1970): *Sex in Human Loving*. Simon&Schuster, New York

Internetové zdroje: vyhledávání dle klíčových slov (transactional analysis, Eric Berne, analysis of nonverbal communication apod.)

Celkový workload

Prostudovat přibližně 195 stran závazného textu.

Navíc: prostudovat minimálně 1 další knihu z psychologického směru (výběr je libovolný), která umožní seriózní a odbornou komparaci TA s jiným přístupem k analýze.

Celkový odhad 300 stran.

2 dílčí eseje: dvakrát 7 200 znaků
1 závěrečná analýza: 9 000 znaků